Valiokunnan lausunto MmVL 37/2025 vp─ U 57/2025 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Suomen liittymisestä eurooppalaiseen maatalous- ja elintarvikesektorin digitaali-infrastruktuurikonsortioon.

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Suomen liittymisestä eurooppalaiseen maatalous- ja elintarvikesektorin digitaali-infrastruktuurikonsortioon. (U 57/2025 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Sanna Sihvola, maa- ja metsätalousministeriö
- johtava asiantuntija Elli Tervala, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkimusprofessori Matti Pastell, Luonnonvarakeskus
- johtava asiantuntija Kirsti Tuumi, Ruokavirasto
- avustava asiantuntija Saralotta Engblom, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- johtaja Floora Ruokonen, Suomen Akatemia

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- ulkoministeriö

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotuksen taustaa

Suomen on tarkoitus liittyä perustajajäsenenä eurooppalaiseen maatalous- ja elintarvikesektorin digitaali-infrastruktuurikonsortioon (European Digital Infrastructure Consortium for Agri-Food, jäljempänä EDIC for Agri-Food). Perustettavan EDIC for Agri-Foodin tarkoituksena on edistää yhteistä, rajat ylittävää digitaalista ja datainfrastruktuuria maatalous- ja elintarvikesektoreilla. EDIC toimii oikeudellisena välineenä, joka mahdollistaa yhteiset investoinnit, resurssien yhdistämisen ja skaalautuvien ratkaisujen kehittämisen.

Valmis
5.0

EDIC for Agri-Foodin toiminta tukee EU:n laajempia tavoitteita ja painopisteitä, mukaan lukien digitaalinen vuosikymmen 2030 -politiikkaohjelma, Euroopan datastrategia, tekoälyyn keskittyvä tekoälyn maanosa -toimintasuunnitelma (AI Continent Action Plan) sekä kilpailukykykompassi (Competitive Compass). EDICit tukevat EU:n datasäädöksen ja EU:n datanhallinta-asetuksen toimeenpanoa tarjoamalla teknistä ja hallinnollista infrastruktuuria, joka mahdollistaa datan jakamisen turvallisesti ja tehokkaasti.

EDIC for Agri-Food tukee EU:n tavoitetta saavuttaa digitaalinen suvereniteetti ja tavoitetta, jossa Eurooppa on maatalous- ja elintarvikesektoreiden digitaalisen murroksen johtaja. Digitaalinen suvereniteetti tarkoittaa EDIC for Agri-Food kontekstissa sitä, että Euroopalla on itsenäinen kyky kehittää, hallita ja hyödyntää dataa ja digitaalisia teknologioita – kuten tekoälyä, pilvipalveluita, data-alustoja ja verkkoinfrastruktuuria maatalous- ja elintarvikesektoreille – ilman riippuvuutta ulkopuolisista toimijoista. EDIC for Agri-Food on mukana mahdollistamassa eurooppalaisten arvojen mukaista datan käsittelyä, jossa keskiössä ovat yksityisyyden suoja ja datan itsemääräämisoikeus, läpinäkyvyys, vastuullisuus ja turvallisuus sekä demokratian turvaaminen. Suomi tukee Euroopan komission digitaalistrategiaa, visiota ja tavoitteita eurooppalaiselle yhteiskunnalle, yrityksille ja kansalaisille. Suomi on pitänyt tärkeänä jäsenmaiden välistä yhteistyötä digitalisaation tavoitteisiin pääsemiseksi (E 115/2021 vp).

Eurooppalaisista digitaalisen infrastruktuurin konsortioista säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksessä digitaalinen vuosikymmen 2030 -ohjelman perustamisesta. EDIC on oikeushenkilömuoto, jonka avulla voidaan nopeuttaa ja yksinkertaistaa monikansallisten eurooppalaisten hankkeiden (Multi-Country Project, MPC) perustamista, toteuttamista ja tulosten jalkauttamista käytäntöön. Monikansallisilla hankkeilla helpotetaan EU:n digitalisaatiotavoitteiden saavuttamista. Suomessa EDIC-toimintamalli on arvioitu hyödylliseksi (E 115/2021 vp). Suomi on aiemmin liittynyt kieliteknologiaan keskittyvän ALT-EDICin jäseneksi.

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Kukin EDIC on oikeushenkilö, joka perustetaan vähintään kolmen EU:n jäsenvaltion hakemuksesta tehdyllä komission päätöksellä. Perustajajäsenvaltiot määrittelevät EDICin hallintorakenteen ja muut toimintaa koskevat säännöt konsortion perussäännössä. EDICin talousarvio perustuu sen jäsenten rahoitusosuuksiin, joita täydennetään muilla tulolähteillä, kuten EU:n tai kansallisilla avustuksilla. EDIC voi toteuttaa monikansallisen hankkeen ottamalla käyttöön perustajajäsenvaltioiden harkinnan mukaan yhteistä infrastruktuuria, tarjoamalla palveluja ja kokoamalla yhteen julkisyhteisön, yksityisten tahojen, loppukäyttäjien ja toimialojen edustajia. Lisäksi erityisesti EDIC for Agri-Foodin on tarkoitus ottaa huomioon olemassa olevat tietojen jakamista koskevat aloitteet Euroopan, kansallisella ja alueellisella tasolla, ja sen toiminta täydentää ja nopeuttaa nimenomaisesti yhteisen eurooppalaisen maatalouden data-avaruuden (Common European Agricultural Data Space, CEADS) kehittämistä ja toteuttamista.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu positiivisesti jäsenvaltioiden väliseen yhteistyöhön liittyen eurooppalaiseen maatalous- ja elintarvikesektorin eurooppalaiseen digitaalisen infrastruktuurin

konsortioon (EDIC for Agri-Food). Hallitusohjelmassa valtioneuvosto on linjannut tavoitteekseen olla yksi digitalisaation ja datankäsittelyn edelläkävijöistä ja hyödyntää täysimääräisesti uusien teknologioiden ja digitalisaation tarjoaman potentiaalin.

Valtioneuvosto korostaa, että uusilla teknologioilla ja tekoälyratkaisujen tehokkaalla hyödyntämisellä voidaan luoda uutta liiketoimintaa ja tuetaan yritysten kilpailukykyä sekä hallinnon tehostumista. EDIC for Agri-Foodin kautta tehtävä kehitys tukee eurooppalaisten arvojen mukaista datan käsittelyä maatalous- ja elintarvikesektoreilla, huomioiden yksityisyyden suojan ja datan itsemääräämisoikeuden, läpinäkyvyyden, vastuullisuuden ja turvallisuuden sekä demokratian turvaamisen.

Valtioneuvosto näkee, että liittyminen EDIC for Agri-Foodiin on Suomen edun mukaista ja tukee kansallisia tavoitteita. Valtioneuvosto esittää, että Suomi liittyisi perustajajäseneksi EDIC for Agri-Foodiin sekä ennen sen virallista perustamista EDIC for Agri-Foodin toimintaa käynnistävään ranskalaiseen yhdistykseen.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös digitaalinen vuosikymmen 2030 -ohjelman perustamisesta sisältää yhtenä elementtinä niin sanotut eurooppalaisen digitaalisen infrastruktuurin konsortiot (European Digital Infrastructure Consortium, EDIC). EDIC on oikeushenkilömuoto, jonka avulla voidaan nopeuttaa ja yksinkertaistaa monikansallisten eurooppalaisten hankkeiden perustamista, toteuttamista ja tulosten jalkauttamista käytäntöön. EDIC perustetaan vähintään kolmen EU:n jäsenvaltion hakemuksesta tehdyllä komission päätöksellä. Monikansallisilla eurooppalaisilla hankkeilla helpotetaan EU:n digitalisaatiotavoitteiden saavuttamista. EU:n digitalisaatiotavoitteet ovat linjassa Suomen hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden kanssa. Hallitusohjelmassa tavoitteena on aikaansaada kasvua datataloudesta ja digitalisaatiosta. Suomi painottaa digitalisaatiota vahvistaakseen kansallista kilpailukykyä ja parantaakseen hallinnon tehokkuutta.

Eurooppalaisen maatalous- ja elintarvikesektorin digitaali-infrastruktuurikonsortion (European Digital Infrastructure Consortium for Agri-Food, jäljempänä EDIC for Agri-Food) tarkoituksena on edistää yhteistä, rajat ylittävää digitaalista ja datainfrastruktuuria maatalous- ja elintarvikesektoreilla. Maatalouden digitalisaation edistäminen on Euroopan komission tärkeä painopiste, ja maatalous- ja elintarvikeala onkin yksi Euroopan komission tekoälyn soveltamisstrategian kymmenestä lippulaivasektorista. EDIC for Agri-Foodissa korostuu erityisesti hallinnollisen taakan minimoiminen ja eurooppalaisen maatalouden kilpailuetu maailmanlaajuisesti. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että näissä tavoitteissa Suomen ja EDIC for Agri-Foodin tavoitteet ovat yhtenevät. Suomella on kansainvälisesti vahva edelläkävijäasema maatalouden datatalouden kehittämisessä. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo valtioneuvoston kannan mukaisesti, että liittyminen EDIC for Agri-Foodiin on Suomen edun mukaista ja tukee kansallisia tavoitteita. Liittymällä EDIC for Agri-Foodiin voidaan varmistaa, että suomalainen osaaminen ja kokemus hyödynnetään eurooppalaisten digitaalisten ratkaisujen ja datan jakamisen mallien kehityksessä.

Valiokunnan lausunto MmVL 37/2025 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan Suomelle jäsenyydestä koituva kustannus on 78 000 euroa vuodessa, joka kattaa jäsenmaksut ja ministeriön ja Luonnonvarakeskuksen henkilöstöresurssit. Neljän vuoden jäsenyyden ajalle rahana maksettava osuus on 120 000 euroa ja kokonaiskustannus yhteensä noin 312 000 euroa. Jäsenyys mahdollistaa pääsyn erityisesti EDICille suunnattuun EU-rahoitukseen. Ensimmäinen rahoitushaku on 15 miljoonan euron rahoitukselle (AFDIS-hanke), joka jakautuu jäsenmaiden osallistumisen ja työpanoksen suhteissa. Jos hanke toteutuu suunnitellusti, on maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle tuleva rahoitus hankkeen toteuttamiseksi noin puoli miljoonaa euroa. Jatkossa hallinnonalalla voidaan osallistua digitaalisen kehittämisen hankehakuihin EDICin kautta. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että Suomen tulee pyrkiä hyötymään täysimääräisesti EU:n digitaaliseen kehittämiseen ohjaamasta rahoituksesta. Samalla tulee huolehtia siitä, että EDIC-konsortion kautta toteutettavat digitalisaatiohankkeet tuovat konkreettista lisäarvoa koko suomalaiselle maataloussektorille.

Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että Luonnonvarakeskus on ollut mukana suunnittelemassa EDIC for Agri-Foodin ensimmäisen vaiheen toteutusta tukevaa AFDIS-hanketta. Hanke mahdollistaa suomalaisten maatalouden tietojärjestelmien ja ympäristöolosuhteiden asettamien vaatimusten huomioimisen eurooppalaisen digitaalisen maatila-ID:n kehittämisessä ja siihen perustuvien käyttötapausten kehittämisessä ja testaamisessa. Digitaalinen maatila-ID ja niin sanottu lohkopassi ovat keskeisiä uuden strategiakauden CAP:n toimeenpanossa ja hallinnollisen taakan vähentämisessä. Valiokunta toteaa, että tekoälymallien luotettava toiminta Suomen olosuhteissa voidaan varmistaa ainoastaan osallistumalla mallien kehitykseen. EDIC for Agri-Foodin toisen vaiheen aikana käynnistetään uusia monikansallisia kehityshankkeita, jotka käyttävät muun ohella digitaalista maatila-ID:tä datan turvalliseen ja luvitettuun hyödyntämiseen sektorilla. Erityisesti kehityskohteina ovat tekoälypohjaiset ratkaisut riskienhallinnassa, tuotannon optimoinnissa ja ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että kehitettävien digitaalisten ratkaisujen tulee olla käytännönläheisiä ja helposti käyttöönotettavia, jotta ne aidosti helpottavat tilojen arkea, mahdollistavat vihreää siirtymää ja vahvistavat koko alan kilpailukykyä.

Valtioneuvoston selvityksessä todetaan, että osa maataloudessa syntyvästä datasta voi sisältää henkilötietoja. Konsortio ei itse kerää henkilötietoja tai dataa, mutta sen edistämä infrastruktuuri koskee myös datankäsittelyä. Datainfrastruktuurina EDIC for Agri-Food -konsortiolla on näin ollen suuri vastuu huolehtia aineistojen turvallisuudesta ja tietosuojan toteutumisesta. Konsortion tarvitsemia ja mahdollisesti hyödyntämiä tutkimus-, seuranta- ja koeaineistoja tuottavat myös useat eurooppalaiset tutkimusinfrastruktuurit. Työnjako EDIC for Agri-Food -konsortion ja olemassa olevien tutkimusinfrastruktuurien välillä on tärkeää selvittää ja sopia jo alkuvaiheessa siten, että vastuut ja hyödyt jakautuvat tasapuolisesti. Kyberturvallisuudesta ja riskien hallinnasta tulee huolehtia silloinkin, kun EDIC for Agri-Food käsittelee muiden tuottamia aineistoja. Tietosuojan lisäksi maa- ja metsätalousvaliokunta nostaa lopuksi vielä esiin maataloustuottajien oikeuden omiin tietoihinsa ja niiden käyttöön. Valiokunta korostaa, että tuottajien tulee saada taloudellista, tuotannollista ja toiminnallista hyötyä omasta datastaan ja dataan liittyvät käyttöoikeudet tulee määritellä läpinäkyvästi ja oikeudenmukaisesti. Elintarvikehuollon turvaamisen ja huoltovarmuuden näkökulmasta on tärkeää varmistaa, että eurooppalaisen maatalous- ja elintarvikesektorin data ja sen hallinta pysyvät eurooppalaisissa käsissä.

Valiokunnan lausunto MmVL 37/2025 vp

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 10.12.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ritva Elomaa ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Markku Eestilä kok (osittain)
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Laura Huhtasaari ps (osittain)
jäsen Janne Jukkola kok (osittain)
jäsen Antti Kangas ps (osittain)
jäsen Teemu Kinnari kok (osittain)
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Anders Norrback r
jäsen Jenna Simula ps (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina